

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS ANKSTYVAJAM UŽSIENIO KALBOS MOKYMU

Goethe's institutas, padedamas ekspertų iš 22 pasaulio šalių, 1996 metais parengė Niurnbergo rekomendacijas ankstyvajam užsienio kalbų mokymui. Tai padaryta siekiant sukurti kuo universalesnius pagrindus bendrosioms ankstyvojo užsienio kalbų ugdymo programoms.

Nuo pirmųjų rekomendacijų parengimo praėjo daugiau nei dešimtmetis, bet jų aktualumas iš esmės nesumenko. Vis dėlto pokyčiai visuomeniniame, ekonominiame ir socialiniame gyvenime, naujų technologijų diegimas ir su žiniasklaida susijusi įvairialypė vaikų patirtis bei lūkesčiai daro įtaką ankstyvajam mokymui. Be to, vaikų mokymosi psichologijos tyrimai plečia supratimą apie pirmuosius vaikų užsienio kalbų mokymosi metus.

Nauja Niurnbergo rekomendacijų ankstyvajam užsienio kalbų mokymui redakcija iš dabartinės perspektyvos aprašo sudėtingą ankstyvojo užsienio kalbų mokymo prielaidų kompleksą ir atskleidžia besimokančio 4–10 metų vaiko potencialą bei poreikius. Į anksti prasidedantį mokymą žiūrima ne iš tam tikros švietimo sistemos ar konkrečios institucijos požiūrio taško, bet siekiama perteikti kiek įmanoma platesnę perspektyvą.

Šis leidinys skirtas visiems, kurie vienaip ar kitaip susiję su ankstyvuojančiu užsienio kalbų mokymu: atsakingiems už sprendimų priėmimą asmenims, mokyklų vadovams, kvalifikacijos tobulinimo įstaigų dėstytojams, jau dirbantiems ir besirengiantiems darbui pedagogams bei darželių auklėtojomis, taip pat studentams. Leidinio temų spektras apėmia ir tėvus bei kitus vaiko aplinkoje veikiančius asmenis, vaiko lavinimo procese dalyvaujančius greičiau netiesiogiai, bet darančius esminę įtaką jo raidai.

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS NAUJI VEIKSNIAI VAIKŲ MOKYMOSI APLINKOJE

Šiandienos vaikai gyvena labai daugiasluoksnėje aplinkoje. Pasauliniai procesai ir naujos informacinės technologijos keičia visų, taip pat ir vaikų, požiūrį į kalbą. Net patys mažiausieji neretai kasdien susiduria su informacinėmis technologijomis ^[1], auga daugiakultūroje ir daugiakalbėje aplinkoje. Kultūrinę ir kalbinę įvairovę vaikai patiria ne tik darželyje ar mokykloje, bet dažnai kur kas anksčiau, šeimoje ar artimiausioje kaimynystėje.

Šiandienos vaikams daugiakalbystė jau tapusi beveik kasdienybe, tad jie gerai suvokia kalbų mokymosi naudą.

Siekiant užtikrinti geresnį tarpusavio supratimą ir išsaugoti Europos kalbinę bei kultūrinę įvairovę, visi Europos Sąjungos piliečiai primygtinai raginami šalia gimtosios kalbos mokytis ir kitų kalbų ^[2]. Tokį reikalavimą galima įgyvendinti suteikiant moksleiviams galimybę dar privalomojo mokymo laikotarpiu išmokti dvi šiuolaikines užsienio kalbas ^[3]. Todėl daugumoje Europos Sąjungos šalių užsienio kalbos jau įeina į privalomą pradinės mokyklos programą. ^[4]

REKOMENDACIJA:

Taikant ankstyvąją užsienio kalbų mokymą nereikėtų pamiršti, kad, nepriklausomai nuo regioninių ir vietinių ypatumų, lemiančių mokymo programos specifiką, vaikai mokosi ir reaguoja individualiai bei priklausomai nuo savo namų aplinkos.

Šaltiniai

^[1] Plg. Spanhel (2009)

^[2] Plg. Europos Taryba (2001)

^[3] Plg. ten pat, Rekomendacijos 1383 (1998); KOM (2003); KOM (2005)

^[4] Plg. Eurydice (2001, 2005) ir Legutke (2009)

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS ANKSTYVOJO UŽSIENIO KALBŲ MOKYMO DABARTIS IR PERSPEKTYVOS

© Goethe-Institut

Visame pasaulyje pastebima tendencija pradėti mokytis užsienio kalbų anksčiau, negu tai būdavo daroma prieš penkiolika metų. Aiškiai matomos pastangos sistemingai ir bendradarbiaujant kelioms institucijoms rengti ir realizuoti ankstyvojo kalbų mokymo programas, siekti, kad jos būtų įtrauktos į bendrąsias ugdymo programas bei ruošti atitinkamus specialistus.

Nacionaliniu ir tarptautiniu mastu atliekami tyrimai rodo, kad ankstyvasis užsienio kalbų mokymas pajėgus pateisinti su juo siejamus lūkesčius. Vaikai entuziastingai mokosi naujos kalbos.

Sudarius palankias sąlygas pavyksta išugdyti elementarias komunikacines kompetencijas ir kalbinį sąmoningumą. Šio proceso sėkmė akivaizdžiai priklauso nuo aplinkybių, susijusių su kalbų politika, pedagogika ir užsienio kalbos mokymu, į ką dažnai vis dar nepakankamai atsižvelgiama ^[1].

Šaltiniai

^[1] Plg. Edelenbos, Johnstone & Kubanek (2006); Edelenbos, Kubanek (2007); Engel, Grooth-Wilken & Thürmann (2009).

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS KALBŲ POLITIKOS VEIKĖJAI

Prielaidas ankstyvajam užsienio kalbos mokymui daugiausia sukuria sprendimai švietimo ir kalbos politikos srityje, priimami už įstaigų, kuriose vyksta mokymo procesas (vaikų darželių, priešmokyklinių grupių ir pradinių mokyklų) ribų.

Kiekvienoje šalyje daugybė įvairių institucijų bei interesų grupių sprendžia, kada pradėti pirmosios arba antrosios užsienio kalbos mokymą, kaip turi atrodyti tokio pobūdžio mokymo programa. Užsienio kalbos, kaip dėstomo dalyko, patrauklumą ir vaidmenį nacionalinėje švietimo sistemoje gali veikti ir tarptautinių organizacijų ar struktūrų vykdoma kalbų politika (pavyzdžiui, Europos Sąjungos).

Reikšmės turi ir kalbų vartojimą bei mokymą skatinančios organizacijos: užsienio kalbos mokytojų asociacijos, mokslo draugijos ir institutai, tarptautiniu mastu veikiančios jungtinės organizacijos, kurios, pasitelkusios ekspertus, mėgina daryti įtaką politikų sprendimams ^[1].

Ir politikai, ir specialistai turi atstovauti kalbinių bendrijų ir lingvistinių profesijų asmenų interesams. Todėl labai svarbu, kad auklėtojos ^[2], pedagoginis personalas ir kiti ankstyvojo kalbų mokymo proceso veikėjai aiškiai suformuluotų savo poreikius ir aktyviai dalyvautų sprendžiant kalbos politikos klausimus. Tą galima padaryti, pavyzdžiui, per narystę profesinėse asociacijose, dalyvaujant kalbų mokymąsi propaguojančioje veikloje bei keliant profesinę kvalifikaciją.

REKOMENDACIJA:

Nors kiekvienoje šalyje egzistuoja skirtingos sąlygos plėtoti ankstyvąjį užsienio kalbų mokymą, galima suformuluoti keletą bendro pobūdžio rekomendacijų:

Sprendimus priimančias asmenis turi užtikrinti, kad:

- būtų sukurta skaidri ir nuosekli kalbinio ugdymo programa, atsižvelgianti į nacionalinius ir regioninius ypatumus;
- būtų parengtos aiškios kalbų politikos įgyvendinimo ir kalbų skatinimo gairės;
- būtų sukurtos sąlygos bei skirtas finansavimas rengti pedagogus ir tobulinti kvalifikaciją;
- visuomenei būtų skaidriai pristatyti reformų tikslai;
- kalbos vartojimu ir kalbų mokymu besirūpinančios organizacijos būtų įtrauktos į sprendimų priėmimo procesus;
- ankstyvasis užsienio kalbos mokymas būtų kiek įmanoma lengviau prieinamas visiems vaikams.

Kalbos vartojimo ir kalbų mokymo reikalais besirūpinančios organizacijos turėtų

- pasinaudoti savo teise aktyviai dalyvauti priimant aktualius švietimo politikos sprendimus.

Auklėtojos, kalbų pedagogai ir kiti kalbos mokymo bei mokymosi ekspertai turėtų

- suformuluoti savo profesinius ir dalykinius poreikius ir, veikdami per asociacijas bei atstovus, praturtinti kalbos politikos diskusijas dalykinėmis žiniomis.

Šaltiniai

^[1] Plg. Ammon (2003)

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS

KALBŲ PASIRINKIMAS IR KALBŲ SEKA

Kokios kalbos bus mokomasi vienoje ar kitoje šalyje, priklauso nuo daugybės veiksnių. Šalies politinės, ekonominės, kultūrinės ir visuomeninės aktualijos, jos tarptautinė pozicija ir vaidmuo regioninėse bei globaliose struktūrose turi esminės įtakos mokomų kalbų pasirinkimui. Tačiau ne mažiau svarbi yra ir kalbų mokymosi seka. Dažniausiai pirmąją užsienio kalbą pasirenkama ta, kuri pagal „naudingumo principą“ laikoma reikšmingiausia. Šiuo metu tokios globalios lingua franca vaidmenį atlieka anglų kalba.

Tačiau siekiant įgyvendinti Europos daugiakalbystės idėją ir išmokti mažiausiai dvi šiuolaikines užsienio kalbas, reikia atidžiau panagrinėti pirmosios užsienio kalbos reikšmę kitų kalbų mokymuisi. Reikia ypač atkreipti dėmesį į situaciją, kai kontaktas su pirmąją užsienio kalba įvyksta darželyje, priešmokyklinėje grupėje ar pradinėje mokykloje, nes pirmoji užsienio kalba turi tapti atspirties tašku mokantis kitų kalbų ^[1].

Dauguma tėvų reikalauja, kad vaikai pirmiausia mokytųsi anglų kalbos, manydami, kad ši kalba lengvai išmokstama ir, būdama globali komunikacijos priemonė, suteikia vaikams geras galimybes ateityje tęsti mokslus ar siekti karjeros. Dažniausiai tėvai nepagalvoja apie tai, kad realiame gyvenime asmens mobilumo poreikis dažnai apsiriboja artimiausiu regionu, kur vartojama visai ne anglų, bet kitos kalbos. Paminėtina ir tai, kad būdama pirmąją išmokstamų užsienio kalbų sąrašė, anglų kalba akįvaizdžiai neigiamai veikia motyvaciją mokytis kitų kalbų.

Tuo tarpu tada, kai vietoj anglų kalbos vaikams pritaikytu būdu ir orientuojantis į tolimesnę ateities perspektyvą mokoma kitos užsienio kalbos, ugdomas teigiamas požiūris į mokomą kalbą ir atitinkamos šalies kultūrą. Tokiu atveju po trejų ketverių metų galima pradėti kiek intensyvesnę anglų kalbos mokymosi kursą ir taip užtikrinti, kad pavyks pasiekti pasirinktą anglų kalbos žinių lygį ^[2].

Kalbų politikos požiūriu regioninės daugiakalbystės koncepcija ^[3] leidžia pažvelgti į kalbų pasirinkimą ir kalbų seką kiek kitomis akimis. Svarbiausi yra individualūs vaiko bendravimo ir mokymosi poreikiai, jo asmeniniai ir profesiniai siekiai ateityje. Žiūrint iš šios perspektyvos būtina didinti ankstyvuojų laikotarpiu mokomų kalbų įvairovę, lanksčiau žiūrėti į mokomų kalbų seką ir sukurti regiono poreikius atspindinčius vaikų daugiakalbystės ugdymo profilius.

REKOMENDACIJOS:

- Užsienio kalbų pasiūla mokymo institucijose turi būti tokia didelė, kad vaikai galėtų pasirinkti iš keleto kalbų.
- Kalbų mokymosi seka turi būti lanksti ir atsižvelgti į individualios ir regioninės daugiakalbystės aspektus.
- Pirmosios užsienio kalbos žinios turi būti nepaliaujamai tobulinamos.
- Reikia stiprinti visuomenės švietimą, daug dėmesio skiriant tėvams, ir informuoti apie pasekmes, kurių galima sulaukti renkantis viena ar kita seka mokomas užsienio kalbas.

- Jeigu pirmąją pasirinktą anglų kalbą, jai turi tekti ypatinga atsakomybė už tai, kad tolesnį užsienio kalbų mokymasis vyktų sklandžiai.

Šaltiniai

^[1] Plg. Legutke (2006)

^[2] Kai kurie tyrimai netgi rodo, kad „atvirkštinė“ mokomų kalbų seka užtikrina geresnius tiek pirmosios užsienio kalbos, tiek anglų, kaip antrosios užsienio kalbos, mokymosi rezultatus. (plg. Orešic 2002)

^[3] Plg. Gehrman (2007, 2009)

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS VAIKŲ POREIKIUS ATITINKANČIOS UŽSIENIO KALBŲ MOKYMOSI KONCEPCIJOS

Mažiesiems vaikams pritaikytos kalbų mokymosi programos turi suformuoti jautrų vaikų požiūrį į kalbą, kurios jie mokosi, ir skatinti bendrauti nauja, dar menkai pažįstama kalba. Esant palankioms institucinėms sąlygoms, laiko požiūriu intensyvesnis mokymasis gali atnešti geresnių rezultatų negu ekstensyvesnis mokymasis.

Pradžioje vaikai mieliau mokosi su jų kasdieniu gyvenimu susijusių žodžių ir frazių, kurių reikšmės gimtojoje kalboje jiems yra žinomos. Ankstyvojoje kontakto su užsienio kalba fazėje vaikai dar negali perprasti gramatinių struktūrų, tad jie jas tiesiog perima kaip pastovius junginius ar struktūras ^[1].

Todėl į užsienio kalbos mokymo programas turi patekti toks turinys, kuris atitinka mokinių amžių ir jų individualius interesus. Kuo mažesnis vaikas, tuo svarbesnis jo emocinis ryšys su mokymo dalyku ir galimybė identifikuotis su auklėtoja ar pedagoge. Jeigu vaikas savo aplinkoje jaučiasi gerai, nebijo ir nepatiria spaudimo, jis tenkins savo vaikišką smalsumą ir vis aktyviau įsitrauks į mokymosi procesą.

Todėl pasiteisina visos į veiklą orientuotos mokymosi formos, kai įdomi dalykinė medžiaga pateikiama per žaidimą, kai galima eksperimentuoti, judėti ir kūrybiškai dirbti. Kitaip tariant, tinka viskas, kas leidžia vaikui visapusiškai reikštis.

REKOMENDACIJOS:

- Užsienio kalbos mokymo programos tikslas, turinys ir metodai turėtų atitikti besimokančiųjų grupės patirtį ir galimybes.
- Planuojant pamokas turi būti atsižvelgiama į kiekvieno vaiko gebėjimus, galimybes ir poreikius.

- Užsienio kalbos mokymo programa turi remtis jau susiformavusiu vaikų pasaulio suvokimu, taip pat plėtoti ir nekalbines vaikų kompetencijas, nagrinėjant reikšmingas ir vaikams svarbias temas.

Šaltiniai

^[1] Tačiau pastebima, kad vaikai „analizuoja sudėtingus savo aplinkos reiškinius ir taip mėgina juos išskaidyti bei struktūruoti“, taip pat nustato „sąsają tarp identifikuotų elementų dėsninumus“. Plg. Röber (2008)

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS ANKSTYVOJO UŽSIENIO KALBŲ MOKYMO STANDARTAI

Remiantis Bendraisiais Europos kalbų metmenimis galima nuosekliai aprašyti asmens gebėjimus komunikuoti užsienio kalba ir pagal aprašymą priskirti jo kompetenciją vienam iš nustatytų kalbos mokėjimo lygių.

Kalbos mokėjimo lygių aprašymai nustato standartus, kurie leidžia palyginti mokymo rezultatus tiek vienos šalies sistemos viduje, tiek tarptautiniu mastu, nepriklausomai nuo mokymo įstaigos, mokymo formos ar diplomo rūšies. Tačiau į šiuos standartus neįtrauktas vaikų nuo ketverių iki dešimties metų užsienio kalbos mokėjimas.

Vadinamosios BIG darbo grupės ^[1] (vok. BIG: Beratungs, Informations- und Gesprächskreis, Konsultacijų, informacijos ir diskusijų darbo grupė) nustatyti šios amžiaus grupės žinių standartai padeda orientuotis sprendžiant klausimą, kokių gebėjimų gali turėti dešimtmečiai, praėję 120 akademinį valandų mokymo kursą. BIG darbo grupės parengti gebėjimų profiliai tinka bet kuriai užsienio kalbai ir apima komunikacines, tarpkultūrinės ir metodines kompetencijas bei kalbinių priemonių aprašymus. Todėl jie gali būti naudojami kaip atspirties taškas kuriant ir tobulinant bendrąsias ugdymo programas. ^[2]

Standartinių užsienio kalbos žinių pradinėje mokykloje aprašymas neatsižvelgia į tai, koku būdu buvo mokomasi, kiek laiko buvo skirta kiekvienam vaikui. Siekiant įvertinti ir pagerinti mokymo kokybę, gali būti rengiami ir atliekami testai, į kuriuos turi būti įtraukiama kuo daugiau mokymo proceso dalyvių.

Gali būti tikrinamos vaikų, pereinančių iš darželio į mokyklą, kalbos žinios siekiant nustatyti, ar jie bus pajėgūs adekvačiai dalyvauti būsimose mokyklinėse kalbos pamokose. Šiandien vis daugiau vaikų darželių ir pradinių mokyklų auklėtinių – paprastai mokymo įstaigos vadovybės ar steigėjo iniciatyva – naudoja mokymosi dienoraščius ar pasiekimų aplankus, kurie ir patiems auklėtiniams, ir jų mokytojams bei tėvams suteikia informacijos apie vaikų daromą pažangą.

REKOMENDACIJOS:

- Užsienio kalbos žinių standartai turėtų būti įtraukti į bendrąsias pradinukų ugdymo programas ir suteikti mokytojams konkretų pagrindą rengiant užsienio kalbos mokymo planus.
- Žinių lygio nustatymas turėtų ir formos, ir turinio prasme atitikti vaikų poreikius ir atsižvelgti į ankstyvojo užsienio kalbų mokymo metodinius ir dalykinius principus.
- Noras pasiekti apčiuopiamų kalbinių rezultatų ankstyvuojų užsienio kalbos mokymo periodu neturėtų užgožti siekio visapusiškai ugdyti vaiko asmenybę bei sukurti ir skatinti motyvaciją toliau mokytis užsienio kalbų.
- Savęs vertinimas ir vertinimas iš šalies turėtų būti tęstinis ir planuojamas atsižvelgiant į ilgalaikę perspektyvą.

Šaltiniai

^[1] BIG darbo grupę 1999 metais įkurė prof. dr. Hans-Eberhard Piepho. Darbo grupė nagrinėja užsienio kalbos mokymo Vokietijos pradinėse mokyklose klausimus. Jos nariai yra ministerijų specialistai, pedagoginio ir tiriamojo darbo ekspertai, valstybinių bei federalinių žemių institutų darbuotojai.

^[2] Plg. BIG Pagrindų dokumentą (2005)

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS BENDROSIOS ANKSTYVOJO UŽSIENIO KALBOS MOKYMO SĄLYGOS

© Goethe-Institut

Vaiko užsienio kalbos mokymosi procesas vyksta daugiasluoksniame prielaidų ir sąlygų kontekste, apie kurį bus plačiau kalbama šiame skyriuje. Mokymuisi turi įtakos ne tik tiesioginėje vaiko aplinkoje esantys asmenys (tėvai, šeimos nariai, auklėtojos ir mokyklos pedagogai), bet ir netiesioginiai veiksniai bei institucijos (mokyklos vadovybė, valstybės institucijos, asociacijos).

Jau darželinukų mokymo planuose nustatomi kompetencijų profiliai ir su jais susiję mokymo turinio dalykai. Mokymosi sėkmę iš dalies lemia ir taikomi metodai bei komunikacijos priemonių naudojimas. Nuo pat pradžių mokymo procesą lydi įvairūs testai ir vertinimai.

Sąlygas ir veiksnius, darančius visapusišką įtaką ankstyvojo užsienio kalbos mokymo procesui, galima įsivaizduoti kaip tinklą, kuris apsupa vaiką iš visų pusių. Tinklo centre yra vaikas, kuris, remdamasis individualiomis galimybėmis, stengiasi įgyti užsienio kalbos kompetenciją.

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS KALBOS MOKYMO PROGRAMOS AŠIS – VAIKAS

Vaikams pritaikyta užsienio kalbos mokymo programa turi atitikti bendruosius augančios vaiko asmenybės poreikius.

Ji turi ugdyti vaiko emocinius, kūrybinius, kognityvinius ir kalbinius gebėjimus bei skatinti vaiką komunikacinei veiklai užsienio kalba.

Šis procesas sėkmingas bus tuomet, jeigu pavyks deramai atsižvelgti į kiekvieno vaiko asmenybės raidos poreikius.

Raidos psichologija

Žmogus dar prieš gimdamas susiduria su tam tikra kalba. Kūdikiams intuityviai prisitaiko prie savo aplinkoje skambančios kalbos melodijos. Patys pirmieji kūdikių imituojami garsai jau yra kalbos aktai.

Maždaug nuo antrųjų gyvenimo metų kalbos mokymasis tampa sąmoningu procesu. Kalba ir mąstymas susijungia. Žaisdamas, imituodamas ir nenutrūkstamai dalyvaudamas socialinėje interakcijoje vaikas suvokia pasaulio modelį ir išmoksta tam tikras kalbines struktūras.

Tolesnė vaiko kalbinė, kognityvinė ir emocinė raida priklauso nuo jo socialinės ir kultūrinės aplinkos bei nuo to, ar vaikas yra priimamas kaip individas, turintis savo poreikių, polinkių ir gebėjimų.

Rekomendacijos:

Priklausomai nuo vaiko raidos tarpsnio, galima suformuluoti tokias rekomendacijas ankstyvajam užsienio kalbos mokymo procesui:

- vaikai yra nesusikaustę, jie veikia spontaniškai, tad nėra sunku juos kuo nors labai sudominti arba įtraukti į žaidimų veiklą. Organizuojant mokymo procesą turėtų būti išnaudojamas vaikams paprastai būdingas smalsumas, polinkis viską tyrinėti, noras mokytis ir gebėjimas priimti naują informaciją. Toks mokymo procesas turėtų būti orientuotas į praktiką, veiklą ir eksperimentavimą.
- ir laiko, ir erdvės prasme vaikai linkę orientotis į tiesioginę savo aplinką. Jeigu nėra atitinkamos svetimų kalbinės aplinkos, tuomet jiems reikia suteikti aiškius ir suprantamus postūmius, skatinančius mokytis;
- vaikai geriausiai supranta konkrečius pavyzdžius. Abstrakčius dalykus jie gali suvokti tik nuo tam tikro amžiaus. Todėl mokymosi sėkmę ir mokymosi džiaugsmą geriausiai užtikrina į konkrečias situacijas bei veiklą orientuotas mokymosi turinys ir procesas.
- vaikai negali ilgai išbūti susikaupę; vaikams būdingas gebėjimas lengvai įsiminti turėtų būti išnaudojamas ir nuolat stiprinamas pasitelkiant žaidimus;

- atviras vaikų požiūris į pasaulį yra puikus pagrindas nagrinėti tarpkultūrines temas.

Kalbinė raida

Ankstyvojo užsienio kalbų mokymo rezultatai yra individualūs ir pasiekiami nevienodu greičiu, bet iš principo kalbos mokymosi procesui būdingi tam tikri bendri dėsningumai. Kol kas dar trūksta apibendrintų ir tikslių žinių apie tai, kokie yra vaikų kalbos mokymosi etapai ir fazės. Piaget sukurtas laiptų modelis remiasi gausiais empiriniais tyrimais, tačiau pastaruoju metu jis, kaip ir kiti modeliai ^[1], susilaukė nemažai kritikos.

Šiandien neabejojama, kas „žmonės bet kuriuo metu gali išmokti vieną ar kelias naujas kalbas. Tačiau kalbos mokymosi procesų ir smegenų veiklos tyrimų rezultatai duoda pagrindo teigti, kad verta skatinti kuo ankstyvesnį svetimų kalbos mokymąsi. Įrodyta, kad iki šešerių metų amžiaus vaikas gali išmokti kalbėti svetima kalba visiškai be akcento. Sintaksė ir morfologija lengviau perprantamos iki prasidedant paauglystei ^[2].“ Kita vertus, yra daug daugiau veiksnių, darančių įtaką vaikų mokymosi rezultatų sėkmei. Jiems reiktų priskirti ir pedagogų darbo bei mokomosios medžiagos kokybę, kalbinio kontakto trukmę ir intensyvumą.

Rekomendacijos:

- Vaikų užsienio kalbos mokymosi procesas yra glaudžiai susijęs su gimtosios kalbos žinių raida ir į tai turėtų būti visuomet atsižvelgiama.
- Besimokantis užsienio kalbos vaikas turėtų gauti pakankamai galimybių išbandyti naujai išmoktą medžiagą socialinės interakcijos (pvz., bendraudamas su mokytoju ar kitais mokiniais) metu.
- Kadangi žinoma, jog kalbos mokymosi procesas akivaizdžiai vyksta tam tikromis fazėmis, reikia keisti požiūrį į besimokančiųjų daromas klaidas: klaidos yra raidos procesui būdingi žingsniai, vedantys link siekiamo tikslo, todėl į jas turi būti žiūrima kantriai ir apdairiai, kaip į pateisinamą mokymosi laikotarpio bruožą.
- Auklėtoja ir/arba kalbos pedagogas klaidas turėtų vertinti kaip svarbius tam tikro kalbos išmokimo etapo rodiklius ir pasinaudoti jomis skatinant tolesnį kalbos mokymąsi.

Vaiko poreikiai

Darželinukų ir tik mokyklą pradėjusių lankyti vaikų emocijos dar nėra tvirtai nusistovėjusios. Vaikai dar tik mokosi gyventi aplinkoje, išeinančioje už pažįstamos šeimyninės terpės ribų. Užsimezga pirmosios draugystės, formuojasi santykiai su naujais artimiausios vaikų aplinkos žmonėmis, atsiranda labai įvairios asmeninės patirties. Pirmą, vaikai susiduria su jiems dar gana svetima situacija, antra – su nepažįstamais užsienio kalbos garsais, tad reikia su jais elgtis ypač jautriai ir skirti pakankamai dėmesio emociniams jų raidos aspektams.

Vaikai pasižymi ne tik specifiniais gebėjimais, bet turi ir konkrečių poreikių, į kuriuos reikėtų atsižvelgti ankstyvojo užsienio kalbos mokymo procese. Tik tuomet besimokantis vaikas jausis gerai ir mokymosi procesą lydės sėkmė. Vaikui reikia:

- saugiai jaustis aplinkoje, kurioje vyksta mokymas;
- jausti aplinkinių prielankumą ir turėti galimybę pačiam jį išreikšti;
- išreikšti jausmus, džiaugtis ir teikti džiaugsmą kitiems;
- rasti bendrą kalbą su aplinkiniais ir būti išklaustyti;
- žaisti, veikti, judėti ir turėti galimybę išsisausti;
- realizuoti savo kūrybinius poreikius;
- patirti sėkmės akimirkų ir išgirsti pagyrimų;
- sužinoti, patirti, atrasti ir išmokti kažką nauja, aktyviai tyrinėti;
- pakartoti naują patirtį žaidžiant vaidmenų ar panašius žaidimus ir tokiu būdu ją emociškai apdoroti.

Rekomendacija:

Nustatydamą ir įgyvendindama ankstyvojo užsienio kalbos mokymo tikslus, turinį ir metodus, auklėtoja ar kalbos mokytoja turėtų visuomet atsižvelgti į vaiko poreikius.

Vaiko teisės

Jau pradinėje mokykloje vaikai turėtų būti supažindinti su savo teisėmis, nustatytomis JT Vaikų teisių konvencijoje. Vaikams, kurie išsiugdo savo teisių sampratą, jų artimiausioje visuomeninėje aplinkoje atsiveria plačios galimybės. Teisė į kalbos mokymąsi duoda pagrindą daugeliui kitų susijusių teisių. Kas moka skaityti ir rašyti, ypač viena ar keliomis užsienio kalbomis, išmoks ir turiningiau bendrauti bei lengviau įgis socialinių kompetencijų.

Teisė į mokslą ir teisė išmokti užsienio kalbą reiškia galimybę prasiskverbti į nepažįstamas kultūras, geriau suprasti tai, kas svetima, ugdyti smalsumą ir toleranciją, gyvenime rinktis tokius kelius, kurie be kalbos žinių liktų neprieinami, ir visapusiškai ugdyti savo asmenybę.

Mažieji nebijo nepažįstamų dalykų ir be jokio išankstinio nusistatymo priima svetimos kalbos skambesį. Tačiau jie negali patys kovoti už tai, kad jiems būtų suteiktos galimybės mokytis užsienio kalbos jiems pritaikytu būdu.

Ankstyvasis užsienio kalbos mokymas turi suteikti visiems vaikams tokias su kalba susijusias teises:

- teisę į ankstyvą ir visapusišką kalbinį išsilavinimą (kuris užtikrina lygias galimybes). Ši teisė apima ir gimtosios kalbos ar kilmės šalies kalbos kompetencijos ugdymą, ir vaiko kalbinių žinių багаžo plėtimą per ankstyvąjį užsienio kalbos mokymą;
- teisę į tarpkultūrinio pobūdžio mokymo turinį bei tarpkultūrinės komunikacijos galimybes;
- teisę į tokį kalbos mokymą, kuris būtų orientuotas į visapusišką vaiko gabumų skatinimą. Tai reiškia, kad mokymuisi turi būti pasitelkiami visi pojūčiai;
- teisę veikti savarankiškai ir dalyvauti priimant sprendimus kalbos mokymo procese;
- teisę nebūti baudžiamam už daromas kalbos klaidas;
- teisę į pripažinimą ir vienodą elgesį, neatsižvelgiant į gimtąją kalbą, religiją ar kultūrą.

Rekomendacija:

Ankstyvasis užsienio kalbų mokymas turėtų, atsižvelgiant į vaikų amžių, suteikti kuo daugiau galimybių praktiškai patirti žmogaus teises ir šitaip stiprinti vaiko asmenybę. Vaikus dera išklaudyti, skatinti išsikalbėti ir užduoti klausimus. Į klaidas turi būti žiūrima jautriai ir taisoma labai atsargiai.

Šaltiniai

^[1] a) Jean Piaget laiptų modelį [internete adresu](#), Bleyhl (2000), Tracy (2007)

^[2] Apeltauer, Hoppenstedt (numatoma išleisti 2010)

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS KALBOS SPECIALIZACIJĄ TURINČIOS AUKLĖTOJOS IR KALBOS MOKYTOJOS

Mokant kalbos ankstyvoje vaikystėje pagrindinis vaidmuo tenka auklėtojoms ir mokyklos pedagogams. Po tėvų, šie asmenys vaikams yra patys svarbiausi. Jie formuoja mokymo vietos atmosferą ir daro didelę įtaką kasdieniam vaikų gyvenimui. Atsižvelgiant į labai įvairiapusių ir specifinius vaikų mokymo poreikius, geresnių mokymo proceso rezultatų galima tikėtis iš aukštesnės kvalifikacijos auklėtojų ar pedagogų.

Be to, reikalingos specialios konkrečios kalbos dėstymui būtinos kompetencijos (kalbos žinios, kultūros išmanymas, metodinis ir didaktinis pasirengimas). Svarbios yra ir su profesija tiesiogiai nesusijusios žinios bei kompetencijos, tarp jų ^[1]:

- bendravimo džiaugsmas;
- gebėjimas ir polinkis į tarpkultūrinę komunikaciją;
- gebėjimas analitiškai mąstyti ir susitelkti į problemas;
- kompetencija, leidžianti atpažinti, perteikti ir taikyti įvairias mokymosi strategijas;
- gebėjimas mokymąsi visą gyvenimą paversti savo ir visų besimokančiųjų pagrindiniu principu;
- atvirumas naujiems mąstymo ir mokymo horizontams;
- gebėjimas harmoningai ir vaisingai bendradarbiauti su vaikais ir kolegomis;
- nuolat tobulinama informacinių technologijų naudojimo kompetencija;
- gebėjimas blaiviai ir tikslingai pažvelgti į savo profesinį vaidmenį bei uždavinius ir kritiškai apie juos mąstyti;
- pasirengimas nuolat bendradarbiauti su visais švietimo bei auklėjimo proceso dalyviais.

Auklėtoja ar kalbos mokytoja dažnai yra vieninteliai asmenys, per kuriuos vaikai susiduria su užsienio kalba. Jų kalbos žinios yra modelis, kuriuo remdamiesi vaikai mokosi. Todėl auklėtojų ir mokytojų kalbinė kompetencija turi būti tokia, kad jos galėtų mokoma užsienio kalba vesti visą pamoką. Kalbiniai gebėjimai turi būti pavyzdiniai ir fonetikos, ir kalbos ritmikos, ir intonacijos pajautimo prasme.

Kalbos pedagogo vaidmuo neapsiriboja vien kalbos žinių perteikimu; jis turi atsargiai priartinti vaikus prie naujos kultūros. Kultūros tarpininko vaidmenį pedagogas gali tinkamai atlikti tik turėdamas atitinkamos tarpkultūrinės kompetencijos, daug kultūrinės srities žinių (pvz., nusimanydamas vaikų literatūros srityje) ir išmanydamas apie šalį, kurios kalbos mokomasi. Siekiant sukurti vaikams pritaikytą užsienio kalbos mokymo programą, labai svarbi yra meninė ir vaidybinė auklėtojos ar pedagogo kompetencija.

Svarbus vaidmuo ankstyvojo kalbos mokymo procese tenka pedagogo bendravimo igūdžiams, jo gebėjimui užtikrinti partnerystės ir abipusės pagarbos atmosferą mokymo aplinkoje, sukurti mokymuisi reikalingą pasitikėjimo ir drąsos mikroklimatą. Mokymo procesą, taip pat mokyklinėje ir nemokyklinėje aplinkoje vykstantį vaikų bei

suaugusiųjų (taip pat ir auklėtojų bei tėvų) bendravimą labai gali palengvinti ir tokios mokytojos savybės kaip gebėjimas dirbti komandoje, grupėje imtis iniciatyvos arba paskatinti iniciatyvai kitus grupės narius.

Mokytojų bendradarbiavimas visų pirma reiškia apsikeitimą informacija, bendrą pamokų ar tarpdalykinių projektų planavimą, derinimą ir įgyvendinimą. Informacijos mainai gali vykti ir tarp institucijų, pavyzdžiui, tarp auklėtojų ir mokyklos mokytojų, vaikų perėjimo iš darželio į mokyklą laikotarpiu. Tai leistų logiškai išdėstyti mokymo medžiagą ir padėtų išvengti pernelyg dažno jos pasikartojimo.

Auklėtojų su kalbos specializacija ir kalbos pedagogų rengimas

Žvelgiant iš tarptautinės perspektyvos specializuotų auklėtojų ir kalbos pedagogų išsilavinimas įgyjamas labai skirtingais keliais ir pasižymi labai nevienoda struktūra. Pradinių mokyklų pedagogai, mokantys užsienio kalbos, gali turėti darželio auklėtojų ar pradinės mokyklos mokytojų diplomą ir papildomą ankstyvojo užsienio kalbos mokymo pedagogo kvalifikaciją. Kitais atvejais tai gali būti pedagogai, baigę užsienio kalbos mokytojų studijas.

Auklėtojos, kurioms iškeliamas uždavinys mokyti vaikus užsienio kalbos, dažniausiai įgyja reikiamą „kalbos specializaciją turinčios auklėtojos“ kvalifikaciją įvairiuose kvalifikacijos kėlimo ir tobulinimosi kursuose. Teikiant pedagoginį išsilavinimą pagrindinis dėmesys turėtų būti kreipiamas į bendrųjų ikimokyklinio ir pradinukų ugdymo principų suvokimą, siekiant, kad šie principai būtų realiai taikomi planuojant ir įgyvendinant ugdymo programas.

Bendrieji principai apima žinias apie vaiko raidą ir jo amžių atitinkantį mokymo turinio perteikimą. Mokymosi procese sąveikauja įvairūs veiksniai: tai ir vaikų veiklumas, jų iniciatyvumas bei natūraliai būdingas noras mokytis, o kartu – socialiniame kontekste arba padedant atitinkamam mokytojui ar artimam asmeniui ^[2] vykstantis informacijos perėmimas.

Reikėtų siekti, kad studijų metu būtų aptartas kuo platesnis mokymo turinio spektras, nuolat atsižvelgiant į tai, kaip tas turinys gali būti perteikiamas užsienio kalba.

Rekomendacijos:

- Ankstyvojo kalbos mokymo specializaciją turinčių auklėtojų ir mokytojų kvalifikacija turėtų būti įgyjama per specialias studijas, kur išskirtinis dėmesys tektų vaikų poreikius atitinkančiam kalbos perteikimui.
- Studijos turėtų orientuotis į kompetencijų ugdymą, pateikti kuo platesnius teorinius pagrindus ir skatinti bei plėtoti praktines veiklos kompetencijas.
- Darželyje ar pradinėje mokykloje dirbančios auklėtojos ar pedagoginis personalas su ankstyvojo užsienio kalbos mokymo specializacija turėtų turėti Europos kalbų mokymo metmenyse nustatytus B2 ar C1 lygius atitinkančią kalbos kompetenciją, kad vaikai girdėtų kuo taisyklingesnę ir autentiškesnę užsienio kalbą.
- Studijuojant užsienio kalba turėtų būti naudojama kuo dažniau ir būti pagrindinė darbo kalba.
- Mokymo turinys turėtų būti tarpkultūrinio pobūdžio, t. y. reikėtų atsižvelgti ir į gimtąją kalbą bei kultūrą, ir į mokomą užsienio kalbą bei tos šalies kultūrą ir nagrinėti jų tarpusavio santykius.
- Geriausia būtų, jeigu studentai būtų rengiami taikyti daugiakalbystės didaktikos principus. Tai reiškia, kad jie atsižvelgtų ir būtų pasirengę naudotis visomis mokinių grupėje potencialiai galinčiomis pasitaikyti kalbomis bei ankstesne vaikų kalbinio mokymosi patirtimi.
- Studijuojant turėtų būti sudaryta galimybė praktiškai išbandyti mokymo principus ir metodus bei kritiškai apsvarstyti juos studijų grupėje.
- Studijuojant turėtų būti perteiktos kalbinės priemonės, reikalingos aptariant vaikams aktualias temas ir situacijas bei tinkamos raiškos priemonės, reikalingos valdyti mokymo procesą.

- Studijuojantiems turėtų būti suteikta galimybė susipažinti su reikšmingomis kalbų politikos raidos tendencijomis ir diskutuoti apie jas su kitais grupės nariais, atsižvelgiant į savo profesines perspektyvas.
- Studijuojant turėtų būti įmanoma arba netgi privaloma kuriam laikui išvykti į užsienį.

Kvalifikacijos kėlimas ir tobulinimasis

Kvalifikacijos tobulinimas visuomet reiškia ėjimą pirmyn, siekiant įvairių tikslų. Tobulinimasis gali reikšti gilinimąsi į naujus mokymo metodus ir naują mokymo medžiagą arba siekį lavinti savo asmenybę.

Tobulinantis galima įgyti naujų žinių ir įgūdžių, paprastai susijusių su praktika ir patirtimi, bet turinčių ir solidų mokslinį pagrindą. Pakelti kvalifikaciją ir patobulėti pasiseks tik tuomet, jeigu naujos žinios ir nauji įgūdžiai bus naudojami kasdieniame darbe. Tai reiškia, kad tobulinimosi programų turinys turi būti orientuotas į praktinį pritaikymą ir kasdienę veiklą.

Daugiausia naudos atneša gerai suplanuoti ir progresine tvarka išdėstyti kvalifikacijos kėlimo ir tobulinimosi modeliai, atspindintys praktinio darbo problemas ir suteikiantys pagrindą diskusijoms bei galimybes keistis patirtimi.

Viena vertus, persikvalifikavimo ir kvalifikacijos tobulinimo programos turi remtis turimais profesiniais įgūdžiais ir susiformavusiais interesais, antra vertus, jos turi skirti dėmesio kalbos žinių gerinimui. Metodiniai mokymai, skirti naujoms specifinėms tikslinėms grupėms, turi būti orientuoti į praktiką ir leisti patirti sėkmės pojūtį.

Rekomendacijos:

- Auklėtojos ir mokytojos turėtų taip pat ir savo iniciatyva siekti reguliariai dalyvauti kvalifikacijos kėlimo ir tobulinimosi priemonėse visą savo profesinės karjeros laikotarpį.
- Kvalifikacijos kėlimo priemonės turėtų paskatinti auklėtojas ir mokyklos pedagogus stiprinti savo kompetencijas, atpažinti savo silpnybes ir pradėti savarankiškai tobulinti savo profesinius įgūdžius.

Šaltiniai

^[1] Plg. taip pat ir BIG (2007)

^[2] Plg. Ko-konstrukcijos modelio paaiškinimus, Fthenakis (2009)

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS

TĖVAI

Kai kurie tėvai ir pedagogai tebėra linkę nuogaštauti, kad ankstyva užsienio kalbos mokymo pradžia užkrauna pernelyg didelį krūvį vaikams. Tačiau dauguma tėvų galimybę mokytis užsienio kalbos šiandien priima kaip investiciją į vaikų ateitį. Jie neblogai informuoti apie tai, kad anksti prasidėjęs užsienio kalbos mokymas turi aiškių privalumų ir leidžia vaikams lengviau ir greičiau išmokti vieną ar kelias užsienio kalbas.

Siekiant, kad ankstyvojo užsienio kalbos mokymo procesas būtų sėkmingas, labai svarbus yra ir glaudus auklėtojų bei mokytojų bendradarbiavimas su tėvais. Tėvai gali palankiai paveikti vaikų mokymosi procesą ir sukurti jo sėkmingai eigai būtinas prielaidas. Kai tėvai savo aplinkoje, o ypač vaikų akivaizdoje, demonstruoja teigiamą nuostatą užsienio kalbos atžvilgiu, kai visapusiškai palaiko vaiko pastangas mokytis kalbos, vaikas jos mokosi noriai ir yra motyvuotas.

Vaiko susidomėjimą užsienio kalba stiprina ir domėjimasis pamokų turiniu, pagyrimai ir padrąšinimai, girdimi ne vien mokykloje. Todėl vaikų darželiai ir mokyklinio lavinimo įstaigos turėtų stengtis įtraukti tėvus į savo veiklą bei vertinti tėvų paramą. Kuo artimesnis bus santykis tarp namų aplinkos ir mokymosi vietos (darželio ar mokyklos), tuo palankesnė vaikui bus mokymosi atmosfera.

REKOMENDACIJOS:

Tėvai turėtų:

- būti tinkama forma informuojami apie ankstyvojo užsienio kalbos mokymo tikslus, mokymo turinį ir psichologines mokymosi prielaidas. Jie turėtų būti reguliariai supažindinami su vaiko mokslo eiga ir daroma pažanga. Tik tuomet jie galės deramai suprasti, sekti ir palaikyti mokymo procesą.
- Klausinėdami, padrąsindami, girdami už pasiekimus ir kalbėdamiesi aiškiai išreikšti savo susidomėjimą vaiko ankstyvojo užsienio kalbos mokymosi procesu. Jų raginimai pademonstruoti naujai išmokus dalykus turėtų išreikšti nedirbtinį susidomėjimą ir jokių būdu nebūti kontrolinio pobūdžio.
- Nemėginti daryti įtakos vaikų mokymosi procesui, taisydami klaidas. Klaidų taisymas turėtų būti tik mokytojų ar auklėtojų uždavinys; pedagogas klaidas taiso labai tikslingai ir diskretiškai, kad neišgąsdintų vaiko ir netrikdytų jo kalbos srauto;
- Turėdami galimybių, aktyviai reaguoti į pasiūlymus bendradarbiauti (dalyvauti tėvų susirinkimuose, informaciniuose renginiuose, mokyklos šventėse ir pan.) ir patys ieškoti progų pabendrauti su pedagogais, išlaikant abipusiškai deramą pagarbą kitų atliekamoms užduotims ir atsakomybei.

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS

MOKYMO VIETOS

Ankstyvasis užsienio kalbos mokymas vyksta darželiuose, mokyklose ir kitose švietimo įstaigose. Kad mokymas atitiktų aukščiausius kokybės reikalavimus, jis turėtų vykti tik tokiose patalpose, kurių dydis ir įrengimas garantuotų vaikams saugią aplinką, mokymo procesas galėtų vykti vaikams pritaikytu būdu ir nebūtų jokių besimokančių vaikų sveikatai žalingų veiksnių.

Siekiant užtikrinti, kad kiekvienas vaikas turės pakankamai progų pasisakyti ir bus galima atsižvelgti į individualius jo poreikius, besimokančiųjų grupė turi būti kuo mažesnė, o patalpa pritaikyta vaikų poreikiams. Stabili mokymosi atmosfera ir kiek įmanoma rečiau keičiamos patalpos sustiprina mokymosi proceso nuoseklumą.

Mokymo institucijoje turėtų būti ir patalpa, kurioje visos auklėtojos ir mokytojos galėtų rinktis ir pasitarti dėl vaikų priežiūros aspektų, mokymo tikslų, metodų bei turinio. Tai ypač svarbu tuomet, kai užsienio kalbos pamokėles veda specialistas iš šalies.

REKOMENDACIJOS:

Esant galimybei vaikai turėtų mokytis visuomet tose pačiose patalpose, kad jų raida vyktų aplinkoje, kurioje vaikai jaučiasi saugūs.

Kalbos mokymo specialistai, dirbantys skirtingų lygių grupėse, turėtų nuolat keistis informacija. Rekomenduojamos tokios bendradarbiavimo formos:

- keitimasis mokymo planais, gairėmis, tikslų aprašymais, turiniu ir temomis;
- tęstinis ir nuo mokymo institucijos nepriklausomas mokinių pasiekimų aplankų pildymas;
- veiksmų koordinavimo konferencijos;
- kitose institucijose dirbančių kolegų pamokų lankymas bei bendros kvalifikacijos tobulinimo priemonės.

Perėjimas iš vienos mokymo įstaigos į kitą

Ankstyvojo užsienio kalbos mokymo tęstinumą neretai sutrikdoperėjimas iš vaikų darželio į priešmokyklinę grupę ar pradinę mokyklą ^[1].

Viena svarbiausių priemonių, galinti užtikrinti mokymo proceso tęstinumą pasikeitus mokymo įstaigai, yra skirtingų institucijų vykdomų užsienio kalbos mokymo programų derinimas. Pradinių mokyklų mokytojai turėtų surinkti iš užsienio kalbos mokiusių auklėtojų tikslią informaciją apie mokymo turinį ir konkrečius mokymo proceso žingsnius, kad galėtų prasmingai išnaudoti turimą pagrindą ir išvengtų nereikalingo kartojimosi. Lygiai taip pat ir ikimokyklinių auklėjimo įstaigų specialistai, mokantys vaikus užsienio kalbos, turėtų tikslingai ruošti vaikus tolesniam mokymosi etapui mokykloje.

Šioje srityje reikalingos bendrųjų ugdymo programų nuostatos, kurios užtikrintų užsienio kalbos mokymo tęstinumą ir progresiją.

Rekomendacijos:

- Bendrosios ugdymo programos (mokymo pradžia, kalbų atranka, mokymo paimtis ir eilės tvarka, kurso pabaigoje pasiekiamas lygis) turėtų būti tiksliai tarpusavyje suderintos. Reikalingas bendras teorinis pagrindas ^[2] ankstyvajam užsienio kalbos mokymui bendrojo lavinimo proceso kontekste.
- Nuoseklios švietimo sistemos pagrindu ^[3] galėtų tapti kad ir iš dalies bendras universitetinis auklėtojų ir mokytojų rengimas, jau mėginamas taikyti kai kuriose šalyse.
- Perėjimai iš vienos mokymo įstaigos į kitą turėtų būti iš anksto planuojami ir koordinuojami tarpusavyje, taip užtikrinant mokymo proceso tęstinumą.
- Reikėtų parengti mokymo medžiagą ar vadovėlių ciklus, kurie apimtų kelias mokymo pakopas.

Šaltiniai

^[1] Plg. taip pat BIG (2009)

^[2] Plg.: Wassilios Fthenakis (01/2010)

^[3] Plg. ten pat

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS TIKSLAS – ĮVAIRIOMS KULTUROMS ATVIRAS VAIKAS

Siekiant užsienio kalba vykstančiame mokymo procese sudaryti vaikams kuo palankesnes raidos sąlygas, ankstyvajame mokyme pasitelkiami visi įmanomi išteklių, tarp jų emocinė, kūrybinė, socialinė, kognityvinė ir kalbinė vaiko raidos dimensija. Bet ne mažiau svarbi yra ir tarpkultūrinė komunikacinė kompetencija.

Įvairioms kultūroms atviras ir jomis besidomintis vaikas vėliau tapstarpkultūrinio kalbos vartotoju ^[1] o tai yra šių dienų užsienio kalbos pamokų tikslas.

Besimokančiojo užsienio kalbos kompetencija vertinama ne pasitelkiant gimtakalbių kalbinę kompetenciją, bet besimokančiojo gebėjimą susidoroti su įvairialypiais tarpkultūrinės komunikacijos iššūkiais. Ankstyvojo užsienio kalbos mokymo procese vaikams turi būti siūlomas toks turinys ir suteikiami tokie impulsai, kurių pagrindu gali formuotis tarpkultūriniam kalbos vartotojui būdingas atvirumas ir tolerancija. Ankstyvas sąlytis su užsienio kalba turi pažadinti domejimąsi kalbomis, skatinti mokymosi džiaugsmą ir „motyvuoti vaiką susikalbėti kokia nors kita kalba negu jo gimtoji“.

REKOMENDACIJA:

Ankstyvasis užsienio kalbos mokymas turėtų susitelkti į kalbinės kompetencijos ugdymą, taip pat skatinti bendruosius, tarpkultūrinės komunikacijos ir mokymosi strategijos gebėjimus.

Šaltiniai

^[1] Plg. pvz. Zarate (1997); Krumm (2003); House (2008)

Bendrosios kompetencijos

Bendrosios kompetencijos – pavyzdžiui, socialinės ar savęs suvokimo kompetencijos – įgyjamos kartu su kitomis kompetencijomis, tad jų formavimas taip pat yra svarbi ankstyvojo užsienio kalbos mokymo užduotis.

Ankstyvuojau laikotarpiu mokantis užsienio kalbos turėtų būti ugdomos šios bendrosios kompetencijos:

- savęs suvokimo kompetencija: mokantis užsienio kalbos pasiekti rezultatai ir žinios stiprina vaiko savęs suvokimą, jis išmoka vertinti bei įvertinti savo asmeninį vaidmenį grupėje ir įgyja daugiau drąsos veikti;
- socialinė kompetencija: sveikas savęs vertinimas yra pagrindas adekvačiai priimti ir vertinti kitus grupės narius. Vaikas suvokia kitų asmenų buvimą šalia, išmoka vertinti kitus, dirba grupėje ir išsiugdo priklausymo bendruomenei jausmą;
- afektinė kompetencija: bendraudamas su kitais vaikas išmoka reikšti jausmus, atpažinti konfliktines situacijas ir problemas, susipažįsta su būdais, kurie gali padėti jas išspręsti;
- motorinė kompetencija: judėjimas mokymosi proceso metu yra vienas iš pagrindinių vaiko poreikių. Judėjimas stiprina gebėjimą priimti informaciją ir skatina vaiko motorinę raidą;
- kognityvinė kompetencija: užsienio kalba iš savitikslio dalyko vis labiau virsta turinio perteikimo priemone. Turinys, perteiktas užsienio kalba, skatina mąstyti bei lavina atmintį. Ši kompetencija anksčiausiai gali pradėti vystytis sulaukus maždaug dešimties metų;
- kūrybinė kompetencija: svetimos kalbos garsai ir ženklai bei naujas, neįprastas turinys kelia džiaugsmą ir žadina smalsumą, atveria kelius naujoms idėjoms ir skatina išbandyti naujas veiklos rūšis;
- pastabumo kompetencija: nauji įspūdžiai didina mūsų jautrumą aplinkai bei šalia esančių žmonių reikmėms ir poreikiams. Pastabumas veda į pripažinimą bei pagarbą ir sukuria pasitikėjimą.

Užsienio kalbos kompetencijos

Kol kas nėra empiriškai patvirtintų išvadų dėl dešimties metų vaikų kalbinių kompetencijų, pagal kurias būtų galima aiškiai nustatyti mokymo standartus.

Išimtis gali būti taikoma tik nuostatai, kad vaikai turi gebėjimą perimti užsienio kalbos tartį, jeigu įdedama pakankamai pastangų.

Reikia manyti, kad besimokančio vaiko kalbinės kompetencijos atskirose srityse vystosi labai nevienodai. Tai gali būti siejama su ankstyvojo užsienio kalbos mokymo eiga, kai pradedant mokytis kalbos pradinėje mokykloje visų pirma akcentuojamas klausymas ir kalbėjimas. Darželyje bei priešmokyklinėse grupėse pagrindinis dėmesys skiriamas receptinio pobūdžio gebėjimams – klausymui, supratimui iš klausos ir supratimui apskritai. Mokykloje pagrindinis akcentas palaipsniui perkeliamas į produkavimo, interakcijos strategijas bei veiklas (kalbėjimą, rašymą, žodinę interakciją).

Rekomendacijos:

- Kad ir kada prasidėtų ankstyvasis užsienio kalbos mokymas, pradinėje stadijoje kiekvienas vaikas turėtų turėti pakankamai laiko priimti kalbinius impulsus ir nebūti verčiamas kalbėti, o jo mėginimai kalbėti nebūtų kategoriškai taisomi.
- Ypatingi vaikų gebėjimai tarties srityje turėtų būti intensyviai ir tikslingai lavinami, daugiausia dėmesio skiriant autentiškų kalbos įrašų klausymui.
- Mokymasis rašyti užsienio kalba turėtų vykti labai atsargiai.
- Užsienio kalbos kompetencijai ugdyti skirta medžiaga turinio, kalbos ir metodikos atžvilgiu turėtų būti pritaikyta vaiko komunikaciniams poreikiams.

Tarpkultūrinė kompetencija

Tarpkultūrinės kompetencijos raida ankstyvojo užsienio kalbos mokymo laikotarpiu yra susijusi su bendravimo socialinėje aplinkoje auklėjamoju poveikiu, taip pat – su komunikaciniu bendravimo užsienio kalba aspektu. Jau ankstyvuoju laikotarpiu yra įmanoma ir naudinga į mokymą tikslingai įtraukti tokį turinį ir tokias veiklas, kurie duotų vaikams progą susimąstyti apie tarpkultūrinius dalykus, sakykim:

- rašotyrinis turinys, susijęs su kalbos, kurios mokomasi, kultūra (pvz., šventės ir papročiai);
- vaikų pastabumą didinanti medžiaga, atskleidžianti kontrastus tarp „svetimos“ ir savos kultūros (pvz., kasdieniai daiktai, menas);
- medžiaga, skatinanti empatiją kitos kultūros žmonių atžvilgiu;
- gyvenimiškos situacijos (vaidmenų žaidimai), per kurias ugdomas gebėjimas veikti tarpkultūrinėje terpėje.

Vaiko pažintis su svetimą kultūra vyksta užsienio kalba per paveikslėlius, tekstus, o kartais ir virtualias priemones. Mėginant suvokti tai, kas svetimą, pagrindinis vaidmuo tenka kartu vykstančiam pažįstamų dalykų suvokimui, nes ko nors išmokstama tuomet, kai nauja informacija ir įspūdžiai įsiterpia tarp jau pažįstamų dalykų ir susiformuoja jų tarpusavio santykiai.

Rekomendacijos:

Mokymo turinys ir metodai turėtų būti parinkti taip, kad vaikas galėtų išlaikyti ir stiprinti jam iš prigimties būdingą atvirumą naujiems dalykams ir mokymo procese išminktų jautriau priimti ir tai, kas sava, ir tai, kas svetimą.

Mokymo medžiaga turėtų būti parinkta taip, kad vaikas galėtų:

- pažįstamuose dalykuose atrasti kažką naujo, o naujuose – kažką pažįstama;
- priimti tai, kas svetimą, kaip faktą;
- išmokti susidoroti su baime ir neužtikrintumu, atsirandančiais susidūrus su svetimais dalykais.

Mokymosi strategijų kompetencija

Pagal savo asmeninius polinkius kiekvienas besimokantysis gali būti priskirtas tam tikram mokymosi tipui ir išsiugdyti savo mokymosi techniką ir strategiją, į kurias kalbos pamokose turi būti ypač rimtai atsižvelgiama.

Mokytis naudojantis visomis jauslėmis reiškia, kad vaikas stiprina savęs suvokimą, atidžiai stebi save ir savo mokymosi taktiką bei įsisąmonina, koks būdas mokyti užsienio kalbos jam yra efektyviausias. Jeigu vaikas supažindinamas su kiek įmanoma daugiau mokymosi strategijų, jis gali atrasti sau priimtinausias ir vėliau savo nuožiūra reguliuoti savo mokymosi procesą ir ritmą.

Mokymosi strategijos palengvina užsienio kalbos mokymąsi ir akivaizdžiai formuoja teigiamą nuostatą užsienio kalbos mokymosi ir vartojimo atžvilgiu. Šitaip skatinamas ir kitų užsienio kalbų mokymasis

Rekomendacijos:

- Jau ankstyvajame užsienio kalbos mokymo etape turėtų būti naudojamas toks mokymo turinys ir taikomi tokie metodai, kurie leistų kiekvienam vaikui mokyti, pačiam stebėti save ir savo mokymosi procesą, palaipsniui nustatyti, kokiam besimokančiųjų tipui jis priklauso ir sužinoti, kurioms jauslėms padedant mokymasis vyksta sparčiausiai ir sėkmingiausiai.
- Jau labai anksti turėtų būti pradedamos ugdyti elementarios komunikacinės (pvz., paklausti, naudoti gestus ir mimiką ir pan.) ir atminties strategijos.

- Vaikams turėtų būti suteikta galimybė susipažinti ir išmėginti pagrindines mokymosi technikas, kurių naudojimas ilgainiui leistų jiems mokytis savarankiškai.

Skaitytojo kompetencija

Skaitytojo kompetencija neturėtų būti painiojama su skaitymo kompetencija. Skaitytojo kompetencijos ugdymas turėtų prasidėti dar namuose, gerokai prieš sąmoningą skaitymo gebėjimų susiformavimą. Skaitomų pasakų ir istorijų klausymas, drauge „skaitomos“ ir aptariamos paveikslėlių knygelės supažindina vaiką su skaitymo ir rašto kultūra, formuoja susidomėjimą skaitymu ir skaitymo džiaugsmą. Šitaip ruošiama dirva vėlesniam savarankiškam skaitymui.

Kuo daugiau įvairios literatūros yra vaiko aplinkoje, tuo lengviau jam bus suprasti rašytinio šaltinio praktinę vertę. Todėl rekomenduojama jau labai anksti, pavyzdžiui, dar darželyje, pradėti rašto kultūros įsisąmoninimo procesą.

Šie procesai gali būti tęsiami ir plėtojami ankstyvajame užsienio kalbos mokyme. Skaitant nedidelius tekstus dėmesį derėtų skirti turinio analizei, o kartu turėtų būti ugdomas gebėjimas pajusti teksto įtampą, supažindinama su įvairiais tekstų žanrais („gyveno kartą...“).

Didelį postūmį ankstyvajam užsienio kalbos mokymui gali suteikti palanki aplinka, kurioje

- kas nors, pavyzdžiui, skaitantys tėvai ar vyresnieji broliai bei seserys, rodo vaikams gerą pavyzdį,
- gausu įvairios vaikams laisvai pasiekiamos rašytinės medžiagos,
- yra knygų, kurias kas nors paskaito arba galima tyrinėti pačiam,
- mokymosi aplinkoje, pvz., priešmokyklinėje grupėje ar pradinėje mokykloje, yra skaitymui ir rašymui pritaikytų kampelių,
- yra suaugusiųjų, kurie prireikus gali atsakyti į vaikų klausimus ir tokiu būdu paskatinti mokymosi procesą.

Rekomendacijos:

- Prieš pradėdami artimesnę pažintį su užsienio kalbos raštu, vaikai jau turėtų būti išmokę rašyti gimtąja kalba.
- Vaiko aplinkoje turėtų būti kuo daugiau galimybių pasiekti rašytinę medžiagą, kad knygos kuo anksčiau pradėtų kelti vaikų smalsumą ir bendrą susidomėjimą skaitymu.

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS ANKSTYVAJAM UŽSIENIO KALBOS MOKYMUI PRITAIKYTAS MOKYMO TURINYS

Mokymo turinio teminė ir kalbinė atranka turi vykti atsižvelgiant į vaiko interesus ir jo raidą mokymo psichologijos požiūriu. Mokymo turinys turi atitikti vaiko interesus ir juos plėsti, apeliuoti į vaiko jausmus, skatinti jo aktyvumą, fantaziją ir kūrybiškumą bei teikti vaikui džiaugsmą.

Ankstyvojo užsienio kalbos mokymo turinys papildo vaiko pasaulio vaizdą, susiformavusį gimtosios kalbos pagrindu, ir daro jį sudėtingesnį. Mokymo turinys turėtų progresuoti semantinė ir pragmatinė kryptimi, tačiau gramatinės progresijos reikėtų atsisakyti. Reikėtų stengtis, kad turinys būtų perteikiamas remiantis kuo autentiškesne mokymo medžiaga. Rekomenduojami paprasti tekstų žanrai – rimuoti

žodžių junginiai, dainelės, posakiai, pasakos, istorijos. Neautentiški, specialiai mokymo sumetimais parengti tekstai turėtų laikytis autentiškos kalbos bei žanrinių reikalavimų ir atsižvelgti tiek į naratyvines, tiek į dialogines kalbos formas.

Norint lavinti vaikų kalbinius įgūdžius klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir rašymo gebėjimų srityse bei kasdienėje vaikų aplinkoje plėtoti jų komunikacinę kompetenciją, reikalinga vaikų poreikius atitinkanti žodžių ir kalbinių struktūrų atsarga. Mokymo planuose turėtų būti numatytos ne tik temos, bet ir konkrečios vienos ar kitos temos kontekste išmoktos kalbos struktūros. Jos turėtų būti įtrauktos į paveikslėlių ir mokomąsias knygeles. Tarties lavinimas turėtų būti neatskiriama mokymo dalis. Patartina pasitelkti autentišką gimtakalbių parengtą garso ir filmuotą medžiagą.

Neverbalinės komunikacijos elementai (gestai, mimika) bei kalbinės priemonės, glaudžiai susijusios su mokomosios kalbos vartojimo socialine ir kultūrine dimensija (pasisveikinimo ir atsisveikinimo frazės, kreipiniai, mandagumo žodžiai ir pan.), tai pat yra esminė ankstyvojo užsienio kalbos mokymo turinio dalis.

REKOMENDACIJOS:

Ankstyvojo užsienio kalbos mokymo turinys galėtų apimti toliau nurodytas temas ir tikslingai įvesti šioms temoms pritaikytą žodyną. Turinys turėtų būti pateikiamas atitinkamame komunikaciniame kontekste.

Temos ir situacijos

- **Vaikų kasdienybė ir jos aspektai:**
Vaikas įvairiuose kontekstuose, pvz., aš ir mano šeima, draugai, vaikų darželis ar mokykla, žaidimai, hobiai, sportas, gyvūnai, kelionės, metų laikai, orai, valgiai ir gėrimai, kūnas ir sveikata, rūbai, šventės ir papročiai, aplinkosauga ir tausojantis požiūris į gamtą ir kt.
- **Dalykiniai aspektai:**
Remiantis aukščiau išvardytomis temomis perteikiama nauja patirtis ir žinios apie žmones ir aplinką.
- **Tarpkultūriniai kraštotyriniai aspektai:**
Pasitelkus pavyzdžius atskleidžiamas tos šalies, kurios kalbos mokomasi, kasdienis gyvenimas ir papročiai, jie lyginami su savais.

Žodynas

- Ankščiau išvardytoms temoms aptarti reikalingas žodynas turėtų būti pritaikytas vaikams ir apimti visas kalbos dalis.

Renkantis tarties ir kalbos struktūrų atžvilgiu naudingą mokymo turinį reikėtų atsižvelgti į šiuos aspektus:

Tartis

- Kuo anksčiau reikia pradėti kreipti dėmesį į taisyklingą tartį ir intonaciją.
- Besimokančiam vaikui reikia padėti įsisąmoninti skirtumus tarp gimtosios ir užsienio kalbos.
- Mokantis taisyklingai tarti reikėtų naudoti ir klausymo, ir kalbėjimo pratimus.

Kalbos struktūros ir kalbos vartojimas

- Komunikacinės intencijos turėtų būti išreikšiami paprastomis sintaksinėmis struktūromis (daugiausia pagrindiniais sakiniais), ypač tuomet, kai kalbama apie kalbos produkavimą tiesioginiame žodiniame komunikacijos procese. Į suprausti skirtus tekstus (klausymo ir skaitymo) galima palaipsniui įvesti sudėtingesnes struktūras ir plėsti receptinius gebėjimus.
- Paprastų taisyklių ir kai kurių kalbinių dėsningumų atskleidimas ankstyvajame užsienio kalbos mokyme didina mokymosi skaidrumą ir kloja pagrindą būsimai kalbos refleksijai. Tačiau nereikėtų to painioti su gramatikos mokymu. Dėsningumai turi atsiskleisti per turinį ir komunikacines funkcijas. Schematiški pratimai, gramatikos taisyklės ir metakalbinių sąvokų vartojimas neatitinka vaikų nuo keturių iki dešimties metų kognityvinio suvokimo ir nepadedą pasiekti užsibrėžto tikslo – vartoti kalbą komunikacijos procese.

Į ankstyvąjį užsienio kalbos mokymą turi būti įtraukti ir neverbaliniai bei paraverbaliniai elementai kaip tiesioginės komunikacijos sudėtinė dalis:

Neverbalinės komunikacijos priemonės

- Komunikacinėse situacijose turi būti naudojami ir žodžius sustiprinantys veiksmai (kažką nors parodyti, atkartoti kokį nors judesį), ir atitinkamos neverbalinės, su kūno kalba susijusios bendravimo priemonės (gestai, mimika, laikysena, fizinis ir akių kontaktas). Dėl savo kultūrinės specifikos neverbalinės komunikacijos priemonės gali iš esmės nulemti komunikacijos proceso sėkmingą arba nesėkmingą baigtį.

Principai, taikomi interakcijai grupėje

- Vaikai turi atsižvelgti į individualius kiekvieno mokymo grupės nario pasiekimus ir išmokti su pagarba žiūrėti į vienas kitą.
- Vaikams turi būti suteikta galimybė dalyvauti priimančiam sprendimams dėl mokymo proceso metu atliekamų užduočių.
- Vaikai turėtų padėti vienas kitam palengvinti komunikaciją grupėje.

Pamokos organizavimo principai

- Užsienio kalbos mokymasis tokio amžiaus vaikų grupėje turi būti orientuotas į žaidimus ir veiklą.
- Taisyklės ir sąsajos besimokantieji turi suvokti per pavyzdžius, imitavimą arba tam tikrais atvejais atrasti patys (indukcinis mokymasis arba mokymasis per atradimą).
- Norint optimaliai atitikti kuo įvairesnių besimokančiųjų tipų poreikius, visuose pamokos etapuose turėtų būti naudojami skirtingi mokymosi kanalai (multisensorinis/visuminis mokymasis, vykstantis per klausymą, regėjimą, lietimą, uoslę, skaitymą, judėjimą, kalbėjimą, rašymą, piešimą).
- Mokymo procesą palengvina pavyzdžiai ir iliustracijos; nesudėtingos ir diferencijuotos užduotys skatina supratimą ir taikymą.
- Dažnai keičiama socialinė mokymosi forma (individualus darbas, darbas poromis, mažoje grupėje, didelėje grupėje) ir mokymo koncepcija (mokymasis etapais, mokomieji scenarijai, projektai) užkerta kelią monotonijai ir skatina susidomėjimą bei koncentraciją.
- Įvairios metodinės koncepcijos (Total Physical Response, naratyvinė koncepcija ir kt.) turi būti derinamos su nustatytais mokymo tikslais, turiniu ir, kiek leidžia aplinkybės, tarpusavyje.
- Ankstyvojo kalbos mokymo laikotarpiu vaiko nereikia versti kalbėti; jis turi iš pradžių pasiklausyti, suprasti, suvokti; reaguoti jis pradeda paprastai tik praėjus nemažai laiko, imituodamas atskirus svetimų kalbos žodžius ar integruodamas juos į gimtąją kalbą sakomus sakinius.

- Auklėtoja arba mokytoja, esant galimybėms, turėtų kalbėti tik užsienio kalba, tačiau reikia leisti vaikams suvokti, kad ji supranta ir gimtąją kalbą. Pagrindinis ankstyvojo užsienio kalbos mokymo principas yra šis: užsienio kalbos turi būti kiek įmanoma daugiau, o gimtosios kalbos – ne daugiau nei būtina.
- Mokymo personalas turėtų tiksliai žinoti, kokios kalbų mokymosi patirties jau turi besimokantieji ir atsižvelgti į individualius daugiakalbystės atvejus bei atskirų vaikų turimas kalbų žinias ir pagal galimybes išnaudoti šiuos išteklius pamokoje. Kai kuriais atvejais vaikams pritaikytos nuorodos į analogiją ar skirtumus lyginant su gimtąja kalba ar kitomis vaikų aplinkoje skambančiomis kalbomis padeda ugdyti vaikų kalbinį sąmoningumą.
- Mokytoja turėtų iškart reaguoti į kiekvieno besimokančiojo sėkmingą dalyvavimą pamokoje; pozityvus atsiliepimas labai stiprina motyvaciją mokytis.
- Klaidos yra natūrali augančių kalbos žinių sudėtinė dalis. Į jas turėtų būti reaguojama pateikiant strateginius komentarus. Negalima taisyti klaidų, daromų kalbant, nes šitaip trikdomas žodinio kalbos produkavimo procesas.

Principai, susiję su mokymo atmosfera ir vieta

- Pedagogo uždavinys yra pasirūpinti, kad mokymasis vyktų vaikams pritaikytoje aplinkoje, be įtampos ir baimės; mokymosi aplinka turi suteikti mokymuisi reikalingų impulsų ir iššūkių bei skatinti vaikus dalyvauti procese.
- Esant galimybėms, užsienio kalbos reikėtų mokytis stabilioje ir nesikeičiančioje aplinkoje, pvz., visuomet toje pačioje patalpoje ar tame pačiame mokymosi kampelyje, šitaip užtikrinant, kad aplinka padės vaikams susikoncentruoti ir išlaikyti dėmesį.
- Mokymosi vieta turi būti įrengta taip, kad reikalingos medžiagos ir prietaisai būtų lengvai pasiekiami ir paprastai valdomi, kad nebūtų trikdomas mokymo procesas, kad nei vaikai, nei pedagogai nebūtų priversti kažką daryti skubotai ir nebūtų jaučiamas mokymo procesui kenkiantis nerimas.
- Turi būti sukurtos aiškios pamokos struktūros, pvz., suplanuotas laikas, nustatyti tam tikri ritualai ar sedėjimo tvarka, įtvirtinta naudojant užrašus ar atitinkamai susitarus; tokios struktūros tampa rutininėmis ir padeda automatizuoti mokymo procesą bei atitinka vaikams būdingą poreikį tiksliai laikytis nustatytos tvarkos.

Mokymo medžiagos ir su informacinėmis technologijomis susijusių priemonių naudojimas

- Su informacinėmis technologijomis susijusios priemonės (ypač naujausios) turi būti naudojamos tiksliai, apgalvotai ir ribotą laiką.
- Naudojant autentišką medžiagą ir priemones (eiliuoti posakiai, dainelės, istorijos, vaikiškos knygelės, demonstracinė medžiaga, televizijos programos, filmai) drauge perteikiamas ir kalbinis, ir kultūrinis turinys.
- Mokomoji medžiaga turi perteikti ne tik kalbinį ir kultūrinį turinį, bet praktiškai ugdyti tvarų ir tausojantį požiūrį į aplinką.

REKOMENDACIJA:

Kalbų dera mokytis neužmirštant darnios ir visapusiškos vaiko raidos. Tuo tikslu, atsižvelgiant į konkrečią mokymo situaciją, turi būti taikomi anksčiau išvardyti metodiniai ir didaktiniai principai.

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS MOKYMO PRIEMONĖS

Vaikų gyvenime šiandien vis labiau dominuoja žiniasklaida ir technologijos. Vokietijoje atliktas tyrimas atskleidė, kad vaikai labai mėgsta televiziją ir prie ekrano praleidžia gerokai daugiau laiko negu klausydamiesi vaikiškų įrašų ar vartydami knygeles su paveikslėliais ⁽¹⁾. Komunikacijos priemonės jau yra neatskiriama vaikų gyvenimo dalis, per žiniasklaidą ateinančios informacijos apdorojimas sudaro svarbią vaikų patirties formavimosi grandį. Todėl, nepaisant žiniasklaidos atžvilgiu tebevykstančių kritinių diskusijų, jai turėtų tekti deramas vaidmuo ir ankstyvajame vaikų auklėjime bei švietime.

Informacinių technologijų taikymo prasmė ir nauda priklauso nuo jų kokybės, nuo pedagoginiu požiūriu gerai apgalvoto taikymo ir nuo individualios tėvų, auklėtojų ar mokytojų priežiūros. Jeigu tokios priemonės naudojamos įsiklausant į vaikų poreikius, jos gali teigiamai atsiliiepti mokymo procesui. Su šiomis priemonėmis įmanoma dažnesnė pamokos veiklų kaita, individualus požiūris į besimokantįjį, multisensorinis mokymasis. Jas galima panaudoti ir ugdant gebėjimą susikoncentruoti bei stiprinant atmintį.

Ankstyvajame kalbos mokyme informacinės technologijos – įvairūs žaidimai, mokomoji medžiaga bei elektroninės priemonės – padeda labai įvairiais būdais perteikti mokymo turinį. Jos gali inicijuoti, lydėti, stiprinti arba kartojimo metu gilinti mokymo procesą, o kartu gali padėti vertinant ir dokumentuojant rezultatus. Ir priešingai, nekontroliuojamas informacinių technologijų naudojimas gali apsunkinti ir sulėtinti mokymosi procesą.

Vaikų mokymui geriausiai tinka realybės objektai, tiesiogiai susiję su vaikų aplinka ir gamta, žaislai, ant rankos užmaunamos lėlės, stalo, kauliukų ir kitokie žaidimai. Iš spausdintos medžiagos daugiausia naudojamos kortelės su paveikslėliais ir žodžiais, paveikslėlių knygelės, vadovėliai, žurnalai, skaidrės, įvairūs plakatai. Papildomai gali būti taikomos priemonės, kurioms reikia specialios technikos: garso įrašai, nuotraukos, filmai, kompaktinės plokštelės, medžiaga internete ir elektroninis paštas. Skaitmeninis nuotraukų apdorojimas, elektroninė komunikacija, elektroninės pagalbinės priemonės (pavyzdžiui, interaktyvi lenta) vaikams yra stiprūs traukos objektai, kurie ankstyvojo užsienio kalbos mokymo laikotarpiu gali perteikti naudingų žinių ir smarkiai padidinti motyvaciją mokytis.

Vaikai labai aktyviai domisi su technologijomis susijusiomis priemonėmis, mėgsta patys savarankiškai valdyti aparatūrą. Tik konkreti patirtis informacinių technologijų srityje padeda įgyti tikrą informacinę kompetenciją. Kalbos specializaciją turinčios auklėtojos ar užsienio kalbos mokytojos naudoja ir autentišką, ir specialiai pamokoms parengtą ar pritaikytą medžiagą bei priemones. Rekomenduojama taip adaptuoti ar didaktiškai apipavidalinti medžiagą, kad ji, nepaisant mokymo tikslams reikalingo supaprastinimo, turinio ir formos atžvilgiu išliktų kuo artimesnė autentiškai.

REKOMENDACIJOS:

- Tradicinės ir naujoviškos mokymo priemonės atrenkamos ir naudojamos remiantis ankstyvojo užsienio kalbos mokymo tikslais, turiniu ir metodiniais bei didaktiniais principais.
- Informacinės technologijos, nepriklausomai nuo jų rūšies, turėtų būti taikomos apgalvotai ir ribotais kiekiais. Jų naudojimas neturi būti savitikslis, bet privalo stiprinti ir praturtinti mokymo procesą.
- Informacinės technologijos naudojamos ir kalbai mokyti, ir priemonėms taikyti, ir informacinio raštingumo kompetencijai ugdyti. Vaikų patirtis informacinių technologijų srityje turėtų būti įgyjama prižiūrint auklėtojoms ir mokytojoms, kad vaikai ir suvoktų jų naudojimo principus, ir išmoktų įvertinti šių priemonių reikšmę jiems asmeniškai.
- Auklėtojos ir mokytojos turėtų atpažinti vaikų elgesyje informacinių technologijų naudojimo patirtį, kurią vaikai atsineša į pamokas (vaikai vaidina kokius nors herojus, mėgina apdoroti tai, ką išgyveno, kalbasi su kitais vaikais apie matytas laidas) ir ją pasinaudoti, kartu stengdamiesi geriau suvokti vaikų mokymosi procesą.
- Vaikai labai mėgsta viską daryti patys, tad reikėtų remti jų mėginimus imtis aktyvaus vaidmens naudojantis informacinėmis technologijomis.

Šaltiniai

^[1] Feierabend / Mohr (2004)

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS TIKRINIMAS, ŽINIŲLYGIO, NUSTATYMAS

Mokytojos ir auklėtojos, siekiančios atsakingai žiūrėti į ankstyvąjį užsienio kalbų mokymą, turi nuolat stebėti vaiko mokymosi eigą ir registruoti bei apmąstyti tai, kas vyksta. Šitaip galima išskirti ypatingus kiekvieno vaiko polinkius bei interesus ir vaiką ugdyti tikslingai. Tačiau kalbos mokymosi procesą turi įsisąmoninti ir tėvai, o ypač – patys vaikai, kad galėtų palaipsniui išmokti jį valdyti ir vėliau pasinaudotų šiais gebėjimais siekdami asmeninių tikslų.

Iš principo galimi du būdai vertinti mokymosi eigą: tai gali daryti auklėtoja arba mokytoja, nepertraukiamai sekama ir raštu fiksuodama mokymo procesą, arba pats vaikas gali išmokti savistabos ir palaipsniui vis savarankiškiau vertinti savo pasiekimus.

Pirmuoju atveju vaikai išgirsta komentarus apie savo žinių būklę ir rekomendacijas, kaip toliau gerinti kalbos mokėjimą. Pokalbiai su mokytoja, net ir nedidelių pasisėkimų pastebėjimas, o ypač jų pripažinimas stiprina motyvaciją toliau siekti žinių. Pažvelgus į mokytojos užrašus matyti, kurios mokymosi strategijos geriausiai veikia kalbos mokymosi procesą.

Tuo tarpu antruoju atveju, kai vaikas mokomas savistabos, einama link refleksijos ir palaipsniui artėjama prie savarankiško mokymosi proceso valdymo. Tokiu būdu atliekamas žinių įvertinimas stiprina vaiko savojo „Aš“ suvokimą ir skatina asmenybės raidą.

Vertindami žinias, mokytojai netiesiogiai vertina ir savo metodinės bei didaktinės veiklos privalumus ir trūkumus. Kai kurie vaikų sukurti darbeliai ar atliktos užduotys leidžia spręsti apie kalbinę ir socialinę vaiko raidą. Tolesnis pamokų planavimas, jų eiga ir apmąstymas gali daugiausia būti paremtas žinių vertinimo rezultatais.

Kai žinios vertinamos paties besimokančiojo, vaiko pažangą iš jo paties perspektyvos gali įvertinti ir tėvai. Tada jiems lengviau priimti ir tai, ką apie vaiko žinių lygį sako mokytoja bei pritarti jos požiūriui. Mokymosi dienoraščiai, kuriuos vaikai pildo namuose ir iliustruoja, pavyzdžiui, savo šeimos ar savo namų nuotraukomis, piešiniais, suteikia vaikams ir tėvams progą diskretiškai perteikti informaciją apie savo interesus. Mokytojams jie atskleidžia papildomų žinių apie vaikus, o tai padeda kurti atviro ir partnerystės dvasia grindžiamo bendravimo atmosferą.

Kuo plačiau nuo pat pradžių raštu fiksuojama mokymo proceso eiga, tuo lengviau bus išvengti neproporcingai paskirstyto krūvio bei reikalavimų, perėjus į aukštesnės pakopos mokymo įstaigą. Planuojant pamokas individualūs skirtumai galėtų būti išlyginti, tikslingai suskirsčius besimokanciuosius į atitinkamas grupes.

Vadinasi, žinių vertinimas visų pirma yra reikalingas tam, kad aiškiai būtų matomas visas mokymosi kelias ir atskiri jo žingsniai. Tačiau svarbiausius postūmius mokyti toliau suteikia ne tik tam tikro mokymosi etapo pabaigoje pateikiamas vertinimas, bet

individualios pastangos ir tinkamos aplinkybės.

Mokymosi pažangos vertinimo procedūros neturėtų skirtis nuo įprastinių, vaikams iš kasdienio mokymo proceso pažįstamų užduočių ir veiklų. Mokytojų atliekamas žinių įvertinimas lygiai kaip ir pačių vaikų savistaba ir savirefleksija nėra kontrolės instrumentai ir neturi kelti baimės ar daryti spaudimą siekti kuo geresnio rezultato. Tiek ikimokykliniu laikotarpiu, tiek pirmaisiais pradinės mokyklos metais reikėtų visiškai atsisakyti pažymių rašymo ir apsiriboti žodiniu vertinimu, mokymosi strategijos apibūdinimu, taip pat įvertinti kompetencijų raidą. Net ir labai diskretiškas pasiekimų matavimas ar vertinimas gali atimti vaikui mokymosi džiaugsmą ir sutrikdyti motyvaciją mokytis toliau.

Vaikų darželyje, priešmokyklinėse grupėse ir pirmosiose pradinės mokyklos klasėse galima patikrinti, kaip vaikai supranta kalbą, prašant jų kaip nors reaguoti į skaitomą ar pasakojamą tekstą (mimika, gestais, judesiais, piešiniais ir pan.). Vėliau į žinių lygio nustatymą galima įtraukti ir kitus gebėjimus. Tačiau reikia vengti tiesioginio klausinėjimo ir rinktis kūrybiškesnius tikrinimo bei žinių lygio nustatymo būdus, kad mokymo procesas netaptų tik paprasta žinių tikrinimo procedūra.

Žinių lygio nustatymo priemone gali būti ir kalbų aplankas. Jame užfiksuojamas ir mokymosi procesas, ir vaikų sukaupta patirtis. Aplanką galima naudoti su sąlyga, kad, mokytojui padedant, jau yra padėti pagrindai laipsniškam vaiko savistabos ir savęs vertinimo gebėjimų susiformavimui.

Europos Taryba rekomendavo valstybėms parengti oficialius savo šalies ypatumams pritaikytus „Europos kalbu aplanko“ variantus. Toks aplankas susideda iš trijų dalių: kalbų biografijos, dosjė ir kalbų paso. Visas dalis galima pradėti pildyti jau ankstyvojo mokymo metu.

- „Kalbų biografijoje“ įrašomi duomenys apie aplanko savininko kalbų mokėjimą, kalbų mokymosi patirtį, tarpkultūrinio pobūdžio patyrimus; pagal pateiktą kompetencijų aprašymą čia galima įsivertinti savo žinias ir, remiantis pateiktais mokymosi tikslais, susiplanuoti tolesnius mokymosi etapus bei nusistatyti savo mokymosi strategiją ir kt.
- „Dosjė“ savo nuožiūra kaupiami mokymo rezultatus atskleidžiantys darbai (paveikslėliai, rašiniai, eilėraščiai, kompaktinės plokštelės, plakatai ir kita) ^[1].
- „Kalbų pase“ išvardijamos ir pagal kompetencijų aprašymus įvertinamos aplanko savininko užsienio kalbų žinios. Pasą užpildo mokytojas.
- Visas tris kalbų aplanko dalis, priklausomai nuo besimokančiųjų amžiaus, galima taikyti skirtingu intensyvumu. Vaikų darželyje didžiausias dėmesys tenka dosjė, remiantis juo galima įvertinti vaikų daromą pažangą. Pradinėje mokykloje vaikai gali būti po truputį supažindinami su kalbų biografijos pildymu ^[2].

Kalbų aplankas, greta galimybės įsivertinti savo pasiekimus, suteikia progą kitiems asmenims (tėvams bei mokytojams, ypač pereinant į aukštesnės pakopos mokymo įstaigą) susipažinti su aplanko savininko pasiekimais. Daugiausia naudos aplankas duoda pereinant iš vienos mokymo įstaigos į kitą. Tačiau aplankas nėra nei kvalifikacijos pažymėjimas, nei rezultatus liudijantis dokumentas. Tai tam tikros formos individualiai pildomas dienoraštis, kuris naudingas visų pirma pačiam jo pildytojui. Nerekomenduojama institucine tvarka paversti kalbų aplanką privaloma užduotimi mokytojams ir mokiniam ^[3].

REKOMENDACIJOS:

- Ankstyvajame užsienio kalbos mokyme vaikų daroma pažanga turi būti vertinama mokymo procesų kontekste. Reikėtų vengti pernelyg sutelkti dėmesį į rezultatų siekimą.
- Kiekvienas vertinimo procesas turi būti rūpestingai planuojamas, kontroliuojamas ir būti nukreiptas į ateitį.
- Viena iš galimų žinių lygio nustatymo priemonių yra Europos kalbų aplankas. Rekomenduojama pradėti jį pildyti jau darželyje, tęsti pradinėje mokykloje ir toliau, šitaip užtikrinant mokymosi biografijos tęstinumą.

Šaltiniai

^[1] Rau/Legutke (2008)

^[2] Plg. Kolb (2008)

^[3] Plg. Burwitz-Melzer (2008) kelias mokyklų formas apimančią kalbų aplanko modelį

NIURNBERGO REKOMENDACIJOS LITERATŪRA

© Goethe-Institut

Apeltauer Ernst, Hoppenstedt Gila (2010):

Meine Sprache als Chance – Handbuch zur Förderung der Mehrsprachigkeit, Troisdorf

Ammon Ulrich (2003):

Sprachenpolitik in Europa – unter dem vorrangigen Aspekt von Deutsch als Fremdsprache (I); in: Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Deutschunterrichts für Ausländer, H. 4/2003, S. 195 – 209

Bleyhl Werner (Hrsg.) (2000):

Leistung und Leistungsbeurteilung. In: Fremdsprachen in der Grundschule. Grundlagen und Praxisbeispiele. Hannover. S. 28 – 34

BIG-Kreis (2005):

Standards, Unterrichtsqualität, Lehrerbildung – Empfehlungen des BIG-Kreises. 2. Aufl. München

BIG-Kreis (2007):

Standards für die Lehrerbildung. Empfehlungen des BIG-Kreises. München

BIG-Kreis (2008):

Lernstandsermittlung, Förderung und Bewertung im Fremdsprachenunterricht der Grundschule. München

BIG-Kreis (2009):

Fremdsprachenunterricht als Kontinuum. Der Übergang von der Grundschule in die weiterführenden Schulen. München

Burwitz-Melzer Eva (2008):

Ein neues Portfolio für den Fremdsprachenunterricht – Übergang und Selbstevaluation. In: Grau, Maike/Legutke, Michael (Hrsg.): Fremdsprachen in der Grundschule. Auf dem Weg zu einer neuen Leistungskultur. Frankfurt/M.: Grundschulverband. Arbeitskreis Grundschule, Reihe: Beiträge zur Reform der Grundschule, 126, S. 170 – 193

Edelenbos Peter & Johnstone Richard & Kubanek Angelika (2006):

Die wichtigsten pädagogischen Grundsätze für die fremdsprachliche Früherziehung.

Sprachen für die Kinder Europas. Forschungsveröffentlichungen, gute Praxis und zentrale Prinzipien. Endbericht der Studie EAC 89/04 (lot 1). Brüssel: Europäische Kommission (01.02.2010)

Edelenbos Peter & Kubanek Angelika (2007):

Fremdsprachen Frühbeginn: Einzigartige Lernchancen nutzen. Zu den Ergebnissen der Studie EAC 89/04 für die Europäische Kommission. Frühes Deutsch, 16. Jahrgang, Heft 10, S. 26 – 38

Empfehlung 1383 (1998) der Parlamentarischen Versammlung des Europarates. Schlussfolgerungen des Vorsitzes. Europäischer Rat (Barcelona) 15. und 16.03.2002, Art. 44

Engel Gaby & Groot-Wilken Bernd & Thürmann Eike (Hrsg.) (2009):

Englisch in der Primarstufe – Chancen und Herausforderungen. Evaluation und Erfahrungen aus der Praxis. Berlin

Europarat (2001):

Gemeinsamer Europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen, Berlin

Eurydice (2001):

Europäische Informationsstelle: Der Fremdsprachenunterricht an den Schulen in Europa. Brüssel

Eurydice (2005):

Europäische Informationsstelle: Schlüsselzahlen zum Sprachenlernen in Europa. Brüssel

Fthenakis Wassilios u.a. (2009):

Natur-Wissen schaffen. Bd. 5 Frühe Medienbildung, Troisdorf

Fthenakis Wassilios (01/2010):

Bildung ohne Übergänge, in: Bildung spezial, Seelze, S. 21/22

Feierabend Sabine, & Mohr Inge (2009):

Mediennutzung von Klein- und Vorschulkindern. Ergebnisse der ARD/ZDF-Studie „Kinder und Medien 2003“, in: Media Perspektiven, H.9/2004, S. 453 – 461, zitiert in: Dieter Spanhel, „Gezittert habe ich, aber spannend war's.“ Wie gehen wir mit den von Medien ausgelösten Gefühlen im Kindergarten um? In: Eva Geisler (u.a.): Starke Kinder durch gelebte Gefühle. Emotionale Kompetenz bei Kindern fördern. Gefühle leben, Bingen S. 14

Gehrmann Siegfried (2007):

Mehrsprachigkeit, Sprachenpolitik und DaF-Lehrerbildung im Wandel. In: Germanistentreffen Deutschland – Süd-Ost-Europa, 2. – 6.10. 2006. Dokumentation der Tagungsbeiträge. Bonn: DAAD. S. 181 – 202

Gehrmann Siegfried (2009):

Europäische Bildung und Mehrsprachigkeit: Grundprobleme auf dem Weg zu einem europäischen Bildungsraum. In: Magerski, Christine/Lacko Vidulic, Svjetlan (Hrsg.):

Literaturwissenschaft im Wandel. Aspekte theoretischer und fachlicher Neuorganisation. Wiesbaden, S. 29 – 46

Geisler Eva (u.a.) (2009):

Starke Kinder durch gelebte Gefühle. Emotionale Kompetenz bei Kindern fördern. Gefühle leben, Bingen, S. 15

Grau Maike & Legutke Michael (Hrsg.) (2008):

Fremdsprachen in der Grundschule. Auf dem Weg zu einer neuen Lern- und Leistungskultur. Frankfurt: Grundschulverband

KOM (2003):

[449 Förderung des Sprachenlernens und der Sprachenvielfalt: Aktionsplan 2004 – 2008](#), Stand: 06.04.2010

KOM (2005):

596 Eine neue Rahmenstrategie für Mehrsprachigkeit, Stand: 06.04.2010

KOM (2005):

356 Mitteilung der Kommission an das Europäische Parlament und den Rat. Europäischer Indikator für Sprachkompetenz, Stand: 15.04.2010

Kolb Annika (2007):

Portfolioarbeit. Wie Grundschul Kinder ihr Sprachenlernen reflektieren. Tübingen

Kolb Annika (2008):

„Da können wir wissen, was wir wissen“. Wie Kinder ihr sprachliches Können einschätzen. In: Grau, Maike & Legutke, Michael (Hrsg.), Frankfurt, S. 194 – 210

Krumm, Hans-Jürgen (2003):

Curriculare Aspekte des interkulturellen Lernens und der interkulturellen Kommunikation. In: Bausch, Karl-Richard/Christ, Herbert/Krumm, Hans-Jürgen (Hrsg.): Handbuch Fremdsprachenunterricht, Tübingen/Basel, 4. Aufl., S. 138-144

House Juliane (2008):

What Is an ‚Intercultural Speaker‘? In: Alcón Soler, Eva/Safont Jordá, Maria Pilar (Hrsg.): Intercultural Language Use and Language Learning. Berlin, S. 7 – 21

Legutke Michael (Hrsg.) (1997):

Sprachenlernen, Primarschule, Unterrichtsanalyse. München: Goethe-Institut (= Standpunkte zur Sprach- und Kulturvermittlung Nr. 6)

Legutke Michael (2006):

Englisch in der Grundschule – und dann? Anmerkungen zur Didaktik der Mehrsprachigkeit. In: Martinez, Hélène/Reinfried, Marcus (Hrsg.): Mehrsprachigkeitsdidaktik gestern, heute und morgen. Festschrift für Franz Joseph Meißner zum 60. Geburtstag. Tübingen (Gießener Beiträge zur Fremdsprachendidaktik), S. 293 – 304

Legutke Michael & Müller-Hartmann Andreas & Schocker-von-Ditfurth Marita (2009):

Teaching English in the Primary School. Stuttgart

Orešič Herta (2002):

Zwei Fremdsprachen im Grundschulcurriculum. In: 4. Internationale Zagreber Konferenz. Europa – Mitteleuropa – Mittelmeerraum. Mehrsprachigkeit als Voraussetzung kultureller Vielfalt und Integration in Europa. KD-Info. Praxisorientierte Zeitschrift der kroatischen DeutschlehrerInnen. Jg. 11/Nr.20 – Sonderheft – Konferenzbericht 2001, S. 66 – 71

Rau Natalie & Legutke Michael (2008):

Sprachliches Können dokumentieren und präsentieren. Anmerkungen zur Arbeit mit dem Dossier (der „Schatztruhe“) des Juniorportfolios. In: Grau, Maike & Legutke, Michael (Hrsg.), S. 211 – 231

Röber Christa & Müller Claudia (2008):

Der Aufbau von professionellem sprachlichem Wissen als Voraussetzung für eine kompetente Sprachförderung vorschulischer Kinder. Eine Expertise. Freiburg

Rösler Dietmar (2007):

E-Learning Fremdsprachen – eine kritische Einführung. Tübingen

Spanhel Dieter (2009):

„Gezittert habe ich, aber spannend war´s.“ Wie gehen wir mit den von Medien ausgelösten Gefühlen im Kindergarten um?, in: Eva Geisler (u.a.), Starke Kinder durch gelebte Gefühle. Emotionale Kompetenz bei Kindern fördern. Gefühle leben, S. 15

Tracy Rosemarie (2007):

Wie Kinder Sprachen lernen. Und wie wir sie dabei unterstützen können. Tübingen

Zarate Genevieve (1997):

Introduction. In: Byram, Michael/ Zarate, Genevieve (ed.): The sociocultural and intercultural dimension of language learning and teaching. Strasbourg: Council of Europe Publishing, S. 7 – 14